

CIMBRELLA

les indicacions de JCor., la forma va ser usual també en mossàrab: «I *cill* i *cillo* com a solucions mossàrabs es documenten al Sud del País Val., a la Foia de Castalla i les rodalies (Cor., *TopHesp.* II, 169)» (*DECat* II, 711a59). Com podem veure, el mot ha estat força creatiu. Afegirem ara un parell d'exemples en derivats i compostos ribagorçans:

Los Cillars. Terreny rocós a Betesa (Alta Ribagorça), sota del llogaret de *Santolària*, damunt de la Roca de *las Rengas*, que es veu bé del camí que va de Betesa a Casa Pallàs. Vam anotar la pronunciació *lo-silàs* (Terrado, 1986). Podríem dubtar entre escriure *Lo Cillàs* o bé *Los Cillars*. Hem preferit la segona possibilitat, que suposa una interpretació del nostre topònim com un plural de *cillar, collectiu. També a Betesa, hem recollit el topònim *Los Cillars de Tremosa*, nom d'un hort al costat de L'Espada.

Escaladecills. Paratge de muntanya a Llastarri, a la partida de *Miralles* (Alta Ribagorça). *Pron. pop.: eskaladesiſs* (Terrado, 1985). És evident que ha d'interpretar-se com *Escala de Cills* o bé com *Escala d'Es Cills* amb l'article *es*, masculí plural. X. T.

CIMBRELLA

Partida del terme d'Açanui (Llitera) (XLIX, 10).

ETIM. Sembla una forma diminutiva derivada de *cimbria*, variant de *cintra*, 'motllo de volta, mena de cúpula', que prové del francès *cintré*, que ve probablement d'un llatí vulgar *CINCTURARE* 'cenyir estretament', amb la variant fonètica explicada en *DECat* II, 712b54-713a43. J. F. C.

CINCA

El riu que neix en els Pirineus centrals, prop de Bielsa, i després de passar per Fraga, desemboca en el Segre, sota La Granja d'Escarp, poc abans d'afluir junts a l'Ebre.

PRON. MOD.: *siŋka*, oït a La Granja d'Escarp (1936), a Fraga i a Torrent (1956); *oiŋka* a Bielsa, Salinas, Laspuña etc. (1965). Té fama de ser un riu que és molt perillós passar a gual, a causa de les seves gorges límpides, però insondables: «traïdora: / les pedres se veuen, / la mort a la gola», dita proverbial recollida a La Granja d'Escarp per Tusquets, *Mem. Asso. Cat. Exc. Cient.* VII, 74.

MENCIONS ANT. Ja l'anomena Cèsar, amb nom de *CINGA*: «cum essent inter flumina duo, *Sicorim* et *Cingam*, spatio milium XXX, neutrum horum transiri poterat» (*De Bello Civili* I, 48.3). I l'*hispanus* Lucà, que també fa esment de les seves gorges: «Qua *Cinga* pererrat gurgite ---» i de la impetuositat del seu corrent: «camposque coerct / *Cinga* rapax ---» (I, 432-3; IV, 20-1).¹

En català, Jaume I: «venguem a Leyda --- e anam a Montsó, per ço con l'aygua de *Sinca* era gran, e passam al pont»; «Enviem missatge a D. Pero Ferrandes e --- a N. G. de Cervera, que vinguessen a Nós a Montsó, car --- no volíem exir --- e quan ho oý lo

comte D. Sanxo, --- dix que tanta de terra con Nós ni aquels --- passarien en Aragó de part ['della'] *Sinqua*, que la cobriria tota de preset vermeyl» (*Cròn.*, 416.12, 22.16). És també la grafia de Desclot: parla Alfons el Bataller, rei d'Aragó, amb el pla de pendre Fraga: «ben sabets que totes aquestes encontres --- són de sarayns, e fan-nos cascan jorn gran dan, e màgerment aquels qui són de la ribera de *Sinca* entró sus a Tortosa» (§ 2, *N.Cl.* II, 10.29).

Cerverí, en comentar la mort de l'infant bastard Ferran Sànxex, ofegat en aqueix riu: «car eu ausí un gran so, / l'autr'ier, prés *Sinqu'* e Montsó, / que vi venir gens ploràn, / ab un cors mort» (83.6). Desclot ho conta: «En Ferran Xanxis viu que-l casteyl no-s podia tenir --- e él anar-se-n'ia --- fo exit del casteyl, si se'n anà aytant con poch ves una aygua molt gran, qui avia nom *Sinca* --- e volc passar l'aygua de nandant; feiya-li paor l'ayga, qui era molt gran, e tornàsse'n a la riba --- e ls cavalers --- preseren-lo --- e l'infant manà que-l negassen en aqueyla aygua» (§ 70, *N.Cl.* III, 26.10). [Es podria imaginar, atesa la fama fatal de les gorges del Cinca, que el fratricidi dels cortesans de Pere el Gran s'havia limitat a impellir l'Infant Bord a submergir-se en el riu i aquest havia fet la resta, *gurgite rapace coercente*.]

L'historiador Mariana, en contar el desastre del Bataller a Fraga repren la forma antiga: «el de Aragó rompió por aquella parte que bañan y abrazan los ríos *Cinga* y Segre» (*Hist. de Esp.*, 10.12, Rivad. xxx, 294.2). Però tenint en compte que en l'època romànica no es troba enlloc més aqueixa forma en *-ga*, resulta evident que Mariana calca aquí el passatge famós de Cèsar, amb la seva menció conjunta del Cinca amb el Segre (riu aquest que no interessava en la guerra d'Alfons el Bataller). Es tracta, doncs, d'un ús cultista, que no cal tenir gaire en compte per a la història viva del nom.

En efecte és ja en la forma moderna en què el veiem aparèixer en el document de 1080, en què el bisbe de Roda fixa els termes del Sobrarbe, «Superarbiensi --- ad fluvium q. dr. *Cincha* --- sicuti dividit fluvius *Cincha* decurrens a Pirineo --- villa vero q. dic. *Belsa* sita inter duos ramos fluminis, ad radices montis Pirinei» (Villan., *Vi. Lit.* xv, 283.11f); i en molts altres de medievals, p. ex. un de 1311 on s'esmenta el «flumen de *Cincha*» parlant de *Cobita*, *Montçó* i *Barbastre* (*Esp. Sagr.* XLVIII, 219.1 i 3).

És clar, doncs, que és *Cinga* [*kinga*] la forma originària: la dels escriptors romans, i que el canvi de *-ga* en *-ka* és degut a la influència de l'àrab, que deixà una empremta tan profunda en la regió inferior del curs del riu, la més productiva i transitada: la de Fraga-Lleida-Mequinensa (no reconquerida fins mig segle abans de néixer Jaume I): l'àrab, mancat del so de *g* oclusiva la reemplaça per l'oclusiva forta *q*; aquest canvi es propagà a la resta del curs del riu, i no hi trobà resistència: probablement perquè a l'alt Aragó també es vacil·lava entre *nk* i *ng*, *nt* i *nd* (*santo* > *sando*, *penka* > *penga* a Fanlo, Sallent etc.), amb les consegüents alteracions i ultracorreccions.